

แนวทางการแก้ปัญหาไฟป่าแบบผสมผสานในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยของเกษตรกรใน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

Integrated Approach for Solving Forest Fire Problems in Doi Suthep-Pui National Park Area, of Farmers in Donkeaw Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province

ณัฐพงษ์ โพธิ์ศรี^{1/} รุจ ศิริสุนทรลักษณ์^{1/} บุศรา ลีมนิรันดร์กุล^{1/} และ สุนทร คำยอง^{2/}
Nattapong Posee^{1/}, Ruth Sirisunyaluck^{1/}, Budsara Limnirankul^{1/} and Soontorn Khamyong^{2/}

Abstract: Qualitative research methodology completed with descriptive statistics, were applied for this study. Content analysis was employed as data examination. As for the part of descriptive statistics, the techniques for research analysis were percentage, arithmetic mean, minimum, maximum and standard deviation respectively.

The result of the part of qualitative research based on the situation of forest fire showed that the situation was severed and influenced people considerably. Conditions and factors of forest fire problem were divided into two issues: excessive exploitation by local people and lack of cooperation between government sector and the community. For the solution, it was necessary to reconcile understandings between the concerned authorities and the community, as well as to improve financial support management for the forest fire protection. However, communities' unification and participation in forest fire protection remained intangible in practice.

The result of the part of descriptive statistics showed that local farmers greatly aware of the situation of forest fire and carbon emission which had been leading to air-pollution and effecting to the environment. With regards to the condition or factor of forest fire occurrence, the farmers agreed that it was because of the exploitation of the burned forest area for wild products. For the solution of forest fire problems, farmers agreed in many issues, such as raising campaign for stimulating local youth to protect their beloved forest, and strictly implementing forest fire law. For the problems and obstacles in solving forest fire in the area, it was found that the crucial problems was the difficulties in arresting illegal intruders who managed to escape.

Keywords: Guidelines for solving, forest fire, Doi Suthep-Pui National Park Area, Donkeaw Sub-district

^{1/} ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

^{1/} Department of Agricultural Economics and Extension, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand 50200

^{2/} ภาควิชาพืชศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

^{2/} Department of Plant Science and Natural Resources, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand 50200

บทคัดย่อ: การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกับการใช้สถิติเชิงพรรณนา และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนสถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาในเชิงคุณภาพ พบว่า เกษตรกรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยมีความคิดเห็นว่าปัจจุบันไฟฟ้ามีความรุนแรงและส่งผลกระทบมากขึ้น เงื่อนไขและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่มี 2 ประเด็นหลัก คือ การเข้าไปใช้ประโยชน์ของประชาชนและการขาดความร่วมมือในการจัดการของภาครัฐและชุมชน ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้านั้นจะต้องมีการปรับทัศนคติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการจัดการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการป้องกันไฟฟ้า ส่วนด้านการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการไฟฟ้าพบว่ายังขาดความชัดเจนในการดำเนินการป้องกันปัญหาไฟฟ้า

ผลการศึกษาจากสถิติเชิงพรรณนาพบว่า เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการเกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันทำให้เกิดมลพิษทางอากาศและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟฟ้าเกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งในหลายประเด็น เช่น ควรรณรงค์การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนให้มีความรักและผูกพันกับพื้นที่ป่า และการใช้มาตรการกฎหมายที่รุนแรง ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่พบว่าปัญหาที่สำคัญคือ การจับกุมผู้กระทำผิดทำได้ยากเนื่องจากเส้นทางเข้าป่ามีหลายเส้นทาง

คำสำคัญ: แนวทางแก้ปัญหา ไฟฟ้า อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ตำบลดอนแก้ว

คำนำ

ปัญหาไฟฟ้าที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่เสื่อมโทรมลงทุกปี ซึ่งปริมาณของพื้นที่ป่าที่เสียหายนั้นก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ ในพื้นที่ป่าและพื้นที่ใกล้เคียงตามมาและการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่หนึ่งๆ ไม่เพียงจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่เท่านั้น แต่ยังจะส่งผลเสียหายครอบคลุมต่อสิ่งแวดล้อมของโลกอีกด้วย (ศิริ, 2543)

จังหวัดเชียงใหม่มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่งและอุทยานแห่งชาติเหล่านี้ก็ประสบปัญหาไฟฟ้าทุกปี อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยก็เช่นเดียวกันโดยเฉพาะตำบลดอนแก้วที่เป็นชุมชนใกล้เคียงและมีพื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงในการเกิดปัญหาไฟฟ้า ที่ผ่านมา ปัญหาไฟฟ้าได้สร้างความเสียหายต่อพื้นที่ในบริเวณส่วนที่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย คือในส่วนของหมู่ที่ 3 บ้านศาลาห้วยตึงเฒ่า การเกิดไฟฟ้าในพื้นที่นี้ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2552 นั้นเกิดขึ้น 112 ครั้ง สร้างความเสียหายต่อพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ 532 ไร่ (สถานีควบคุมไฟฟ้าเชียงใหม่, 2552)

โดยมีการเกิดไฟฟ้าสูงเป็นอันดับสองของพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย โดยสาเหตุส่วนใหญ่ของการเกิดไฟฟ้านั้นมักมาจากการเก็บหาของป่า อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาไฟฟ้าและได้รับผลกระทบจากไฟฟ้า คือ ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องที่นั้นและมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่า ซึ่งเกษตรกรก็เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญ คนเหล่านี้จะทราบดีถึงสาเหตุ ปัญหาการเกิดไฟฟ้า ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันไฟฟ้า และอาจมีความคิดที่ดีในการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการเกิดไฟฟ้าที่เหมาะสมกับชุมชนและวิถีชีวิตของตนเอง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

- 1) สถานการณ์ความรุนแรงของการเกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในพื้นที่ ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
- 2) วิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยในการเกิดไฟฟ้าในมุมมองของเกษตรกรในพื้นที่ และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาไฟฟ้าของเกษตรกรในพื้นที่

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ตัวแทนเกษตรกรจากกลุ่มต่างๆ และทำการสนทนากลุ่มเพื่อทราบถึงสถานการณ์และการเกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อสถานการณ์ไฟฟ้าในพื้นที่ ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาไฟฟ้า ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟฟ้า แนวทางการแก้ปัญหาไฟฟ้า ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ และข้อเสนอแนะของเกษตรกร และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติใช้การคำนวณค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (สุวิมล, 2546)

วิธีการ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการใช้สถิติเชิงพรรณนาควบคู่กันในการทำวิจัย โดยประชากรเป้าหมายในการวิจัยในเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวแทน ผู้นำเกษตรกรในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว จำนวน 30 ราย เจ้าหน้าที่จากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เจ้าหน้าที่จากสถานีควบคุมไฟฟ้าเชียงใหม่ ตัวแทนจากสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำห้วยตึงเฒ่า และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ส่วนประชากรที่ใช้ในการศึกษาสถิติเชิงพรรณนาคือ เกษตรกรในตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 221 ราย ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่าง จำนวน 143 ราย ตามวิธีการของ Yamane(1967) ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการเกษตรมาจากประชากรจากหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปอญี บ้านดอนแก้ว บ้านศาลา

บ้านป่าแะ บ้านพระนอน บ้านป่ารวก บ้านสันเหมือง บ้านชะเือง บ้านสบสา-หนองพาน และบ้านพระเจ้านั่งโก้น

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ในด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าพบว่า ร้อยละ 47.60 ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องทางผู้นำชุมชน ร้อยละ 60.80 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมการให้ความรู้และการป้องกันเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและไฟฟ้า ร้อยละ 64.30 ไม่เคยเข้าร่วมการช่วยเหลือป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟฟ้า และร้อยละ 44.10 ไม่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า มีเพียงร้อยละ 29.40 เท่านั้นที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเพื่อไปเก็บหาของป่า

สถานการณ์ไฟฟ้าในพื้นที่ตำบลดอนแก้วนั้นเริ่มมีผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การที่เกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ก็ส่งผลกระทบต่อต่างๆ ต่อคนภายในชุมชนซึ่งปัญหาที่เห็นได้ชัดในช่วงฤดูไฟป่าก็คือ สภาพอากาศที่ย่ำแย่จากปัญหาหมอกควัน ส่งผลก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน อีกทั้งในปัญหาในส่วนของ ทัศนวิสัยในการมองเห็น แม้กระทั่งผลกระทบที่มีต่อการท่องเที่ยวที่ทำให้ นักท่องเที่ยวลดลง และจากการใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานการณ์ไฟฟ้าในพื้นที่ พบว่าประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ ประเด็นการเกิดปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันทำให้เกิดมลพิษทางอากาศในพื้นที่ ส่วนประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วย เช่น ประเด็นพื้นที่ของเกษตรกรมีการเกิดปัญหาไฟฟ้าเป็นประจำทุกปี ประเด็นเกษตรกรทราบถึงผลเสียของไฟฟ้าและหมอกควันที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ประเด็นเกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันจากสื่อหรือหน่วยงานต่างๆ มีบางประเด็นที่เกษตรกรไม่แน่ใจ เช่น ประเด็นปัญหาไฟฟ้าที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร ประเด็นเกษตรกรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน ส่วนในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อสถานการณ์ไฟฟ้าในพื้นที่โดยรวมอยู่ในระดับ "เห็นด้วย"

ผลกระทบจากปัญหาไฟฟ้า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเช่นการทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้งด้านสุขภาพ เช่นโรคทางเดินหายใจ รวมไปถึงผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว และจากสถิติเชิงพรรณนาพบว่า ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาไฟฟ้าเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดจากปัญหาไฟฟ้า ในทุกประเด็นเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับ “เห็นด้วย” ประเด็นที่สำคัญเช่น ประเด็นหมอกควันและฝุ่นละอองจากไฟฟ้าทำให้เกิดปัญหาสุขภาพต่อคนในชุมชน ประเด็นไฟฟ้าทำให้ต้นไม้ขนาดเล็ก และต้นไม้ที่อยู่พื้นล่างตาย และประเด็นไฟฟ้าทำให้สภาพอากาศร้อนขึ้น การศึกษาด้านความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการได้รับผลกระทบของแต่ละหมู่บ้านพบว่า หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือหมู่ที่ 3 บ้านศาลา (ห้วยตึงเฒ่า) ส่วนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบในระดับปานกลาง เช่น บ้านป่าแฉะ บ้านชะเยือง บ้านดอนแก้ว และหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบในระดับน้อย เช่น บ้านพระเจ้านั่งโก้น บ้านป่ารวก บ้านบ่อปู้ ด้านความรุนแรงของการเกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว ในปี พ.ศ. 2553 พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.80 เห็นว่าความรุนแรงของการเกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ตำบลดอนแก้วในปี 2552 มีมากกว่า ในทางตรงกันข้ามเกษตรกรร้อยละ 37.80 เห็นว่าความรุนแรงของการเกิดปัญหาไฟฟ้าในปี 2552 มีน้อยกว่า และร้อยละ 24.40 เห็นว่าความรุนแรงของการเกิดปัญหาไฟฟ้าพื้นที่เท่ากันกับปี 2552

เงื่อนไขและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ สามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเด็นหลัก โดยประเด็นแรกคือ การเกิดไฟฟ้าจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ของประชาชนทั้งในการเข้าไปเก็บหาของป่า ความประมาท เลินเล่อ การกลั่นแกล้ง และการท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนประเด็นที่สองนั้นเกิดจากปัญหาในการจัดการของทั้งภาครัฐและชุมชนร่วมกัน เช่น การกำหนดเส้นทางเข้าออกที่ทำได้ยากเนื่องจากมีเส้นทางเข้าออกได้หลายเส้นทาง การตรวจจับผู้ลักลอบกระทำผิด หรือแม้กระทั่งการบริหารจัดการด้านบุคลากรด้านความชำนาญของเจ้าหน้าที่และงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ และจากผลการวิเคราะห์สถิติ

เชิงพรรณนาพบว่า เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟฟ้า ประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วย คือ ประเด็นการเผาพื้นที่ป่าเพื่อการเก็บหาของป่าเช่น เห็ดชนิดต่างๆ ผักหวาน และไข่มดแดง ส่วนประเด็นที่เกษตรกรไม่แน่ใจ เช่น ประเด็นการไหม้ที่ลุกลามจากการเผาเพื่อทำแนวกันไฟ ประเด็นการเผาไร่ หรือการเผาเศษวัสดุจากการเกษตรเช่น ตอซังกิ่งไม้ และใบไม้ และประเด็นการทิ้งก้นบุหรี่หรือการจุดไฟแล้วดับไม่สนิทของนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้าไปในพื้นที่ป่า ส่วนประเด็นที่เกษตรกรไม่เห็นด้วย คือประเด็นการไหม้ที่เกิดจากสาเหตุธรรมชาติ เช่น ไฟป่า และการเสียดสีกันของกิ่งไม้แห้ง ควัน และในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นของเกษตรกรอยู่ในระดับ “ไม่แน่ใจ”

แนวทางแก้ไขปัญหาไฟฟ้าที่เสนอโดยชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมีความสอดคล้องกัน ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้วต้องเริ่มที่การปรับทัศนคติในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาระหว่างหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับชุมชน การจัดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกทั้งในเยาวชนและคนในพื้นที่ รวมไปถึงการใช้กฎหมายและกฎชุมชนมาบังคับใช้ โดยแนวทางที่ดำเนินการอยู่ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว มีการทำแนวกันไฟ การบวชป่า การสร้างฝาย การจัดเวรยามตรวจตราพื้นที่ การตั้งด่านตรวจ การกำหนดกฎของชุมชน และการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับ ซึ่งส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านศาลา – ห้วยตึงเฒ่า (ตารางที่ 1) และจากผลการศึกษา ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อแนวทางการแก้ไข ปัญหาไฟฟ้าพบว่าประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่ง เช่น ประเด็นควรรณรงค์การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน ให้มีความรักและผูกพันกับพื้นที่ป่า ประเด็นควรใช้มาตรการกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรงกับผู้ฝ่าฝืน ประเด็นการรณรงค์โดยใช้แรงจูงใจจากความรักและเคารพต่อพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ของคนในชุมชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลไฟฟ้า ส่วนประเด็นที่เกษตรกรเห็นด้วย ได้แก่ ประเด็นควรมีการจัดโครงการใบไม้แลกปุ๋ย โดยให้ชุมชนหรือองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อเป็นการลดปัญหาการเผาใบไม้และเศษ

วัสดุการเกษตรในพื้นที่ ประเด็นควรมีการขึ้นทะเบียน
ควบคุมชมรมนักท่องเที่ยวยกเข้าพื้นที่ป่าเพื่อควบคุม
สะดวกในการตรวจสอบเมื่อมีปัญหาไฟป่าเกิดขึ้น ประเด็น
ควรสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับผู้ที่ลักลอบหาของป่าเป็นเพื่อ
ลดปัญหาไฟป่า และในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยของระดับ
ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาไฟ
ป่าอยู่ในระดับ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ปัญหาและอุปสรรคใน
การแก้ไขปัญหาไฟป่าในพื้นที่ได้แก่ การรวมกลุ่มและการ
มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการไฟป่ายังขาดความ
ชัดเจน ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการในการป้องกัน
ไฟป่าเพื่อทำหน้าที่อย่างชัดเจน ส่วนภาครัฐมีเพียงจำ
หน้าที่จากสถานีควบคุมไฟป่าเชียงใหม่ซึ่งไม่สามารถ
สอดส่องพื้นที่ได้ทั่วถึงเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรและ
งบประมาณในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนของชุมชนที่ให้ความ
ร่วมมือประกอบด้วยคณะกรรมการชุมชนห้วยตึงเฒ่า
พร้อมด้วยกำลังทหารสนับสนุนในส่วนของสำนักงาน
ส่งเสริมการท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำห้วยตึงเฒ่า และกำลัง
สนับสนุนจาก ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ส่วนระดับความ
คิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาและอุปสรรคในการ แก้ไข
ปัญหาไฟป่าในพื้นที่ พบว่าในทุกประเด็น เกษตรกรมี
ความคิดเห็นในระดับ "เห็นด้วย" ประเด็นที่สำคัญเช่น
ประเด็นจำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหา
ไฟป่าในพื้นที่ ประเด็นความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชน
เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบของไฟป่าที่มีต่อคนใน

ชุมชน และประเด็นขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจาก
ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา
ไฟป่า

สรุปและวิจารณ์

เกษตรกรอยู่อาศัยในพื้นที่ระหว่าง 41 - 60 ปี
แสดงให้เห็นว่าอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลาานาน ทำให้
สามารถทราบถึงความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิด
จากปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้
เป็นอย่างดี อีกทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับ
ไฟป่า เกษตรกรมักรับข่าวสารจากทางผู้นำชุมชน ซึ่ง
นับว่ามีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้ง่าย
ที่สุดเนื่องจากเกษตรกรบางส่วนเป็นคณะกรรมการ
หมู่บ้านที่สามารถได้รับข่าวสารจากผู้นำชุมชนโดยตรง
ภาครัฐจึงน่าจะอาศัยช่องทางนี้ในการประชาสัมพันธ์
ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาไฟป่าให้มากขึ้น นอกจากนี้
เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม
ความรู้และการป้องกันเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและ
ไฟป่า ไม่เคยเข้าร่วมการช่วยเหลือป้องกันและแก้ไข
ปัญหาไฟป่า ไม่เคยเข้าร่วมการช่วยเหลือป้องกันและ
แก้ไขปัญหาไฟป่า แต่กลับเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า
เพื่อเก็บหาของป่า อาจเป็นเพราะคนในชุมชนยังใช้
ประโยชน์จากพื้นที่ป่าแต่เห็นความสำคัญของการป้องกัน
ปัญหาไฟป่าในพื้นที่น้อยและยังขาดการมีส่วนร่วมกัน

Table 1 Guidelines for Solving Forest Fire Problems in Donkaew Sub-district

Solutions	Village Number									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Setting counter-fire	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
2. Setting sanctuary area	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
3. Construct check dam	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
4. Manage day and night guards	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. Setting checkpoint	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
6. Creating village rules	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
7. Lawful arrest and prosecution	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาระหว่างรัฐและชุมชน ซึ่งหากคนในพื้นที่สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดและให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาส่วนรวมมากขึ้นก็จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่า

จากการศึกษาสถานการณ์ไฟป่าในพื้นที่ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ไฟป่าในพื้นที่ตำบลดอนแก้วจากอดีตจนปัจจุบัน พบว่าการเกิดปัญหาไฟป่าในพื้นที่ตำบลดอนแก้วนั้น เริ่มมีผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ในอดีตปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นนั้นไม่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนดังเช่นปัจจุบัน และการเผาในพื้นที่ป่าก็เพื่อหาของป่าตามฤดูกาล โดยผลจากการเผาเพื่อหาของป่าก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนมากนัก แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความรุนแรงมากขึ้น และได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับ ประเด็นปัญหาไฟป่า และหมอกควันทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ แต่ไม่สอดคล้องกับประเด็นชุมชนมีการจัดการในด้านขยะมูลฝอยที่ดี ทำให้ไม่จำเป็นต้องมีการเผาในพื้นที่ และบางพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ป่า เช่น ประชาชนในพื้นที่ชุมชนห้วยตึงเฒ่าก็มีจิตสำนึกที่ดี และมีความเกรงกลัวต่อกฎของชุมชน และกฎหมายที่บังคับ

ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาไฟป่า เกษตรกรเห็นว่าหมอกควันและฝุ่นละอองจากไฟป่าทำให้เกิดปัญหาสุขภาพต่อคนในชุมชน โดยหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือหมู่ที่ 3 บ้านศาลา (ห้วยตึงเฒ่า) เนื่องจากมีพื้นที่ใกล้กับพื้นที่ป่าและทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในระดับมาก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรที่อยู่อาศัยและใช้ชีวิตประจำวันในพื้นที่ มาเป็นระยะเวลาช้านาน และมีการเข้าไปเก็บหาของป่าในพื้นที่ป่า จึงสามารถทราบถึงความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้

เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟป่าที่เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือการเผาพื้นที่ป่าเพื่อการเก็บหาของป่า เช่น เห็ดชนิดต่างๆ ผักหวาน และไข่มดแดง เป็นเงื่อนไขและปัจจัย ซึ่งตรงกับข้อมูลการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของกลุ่มเป้าหมายและอาจเป็นเพราะวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ผูกพันกับการเก็บหาของป่าเพื่อใช้ประกอบอาหารและ

ขาย นอกจากนั้นเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟป่าที่เกษตรกรไม่แน่ใจในหลายๆ ประเด็นเช่นการเผาไร่ การทิ้งก้นบุหรี่ในพื้นที่ป่า และการเผาเพื่อแผ้วถางพื้นที่ เป็นต้น โดยสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไม่แน่ใจอาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรบางส่วนอยู่ไกลจากพื้นที่ปัญหาและไม่ทราบว่าบางประเด็นเป็นเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดไฟป่า

แนวทางการแก้ไขปัญหาไฟป่า พบว่าเกษตรกรในพื้นที่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการรณรงค์การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนให้มีความรักและผูกพันกับพื้นที่ป่า การใช้มาตรการกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรงกับผู้ฝ่าฝืน และการรณรงค์โดยใช้แรงจูงใจจากความรักและเคารพต่อพระตำหนักภูผงิ้วคราชนิเวศน์ของคนในชุมชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลไฟป่า ฯลฯ ทั้งนี้เป็นเพราะแนวทางต่างๆ ดังกล่าวเป็นแนวทางที่เสนอโดยเกษตรกรเองที่คิดว่าเป็นความเหมาะสม เมื่อมีการนำมาใช้ในพื้นที่และเป็นแนวทางที่ร่วมหารือกันโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ในพื้นที่อย่างได้ผล ส่วนการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการไฟปายังขาดความชัดเจนเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบประกอบด้วยพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย พื้นที่ของหน่วยงานทหาร พื้นที่ของศูนย์ราชการ ทำให้ยากต่อการจัดการ อีกทั้งประชาชนในพื้นที่ที่มีระยะห่างจากพื้นที่ป่าก็ไม่ค่อยให้ความสนใจกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเท่าที่ควร ซึ่งควรจะปรับเปลี่ยนทัศนคติในส่วนนี้ด้วยเพื่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหานี้พบไฟป่าในพื้นที่ที่เกษตรกรเห็นว่าเป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหานี้พบไฟป่าในพื้นที่ได้แก่ การที่จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหานี้พบไฟป่าในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบของไฟป่าที่มีต่อคนในชุมชน และการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาไฟป่า ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาไฟป่า และการที่คนในชุมชนยังเข้าไปหาของป่า และเห็นว่าการป้องกันปัญหาไฟป่ารวมถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องไกลตัวจึงน่าจะส่งเสริมหรือ

ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ทราบว่าคุณชนได้รับผลกระทบจากการเกิดปัญหาไฟฟ้า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะบางประการซึ่งได้รวบรวมจากข้อเสนอแนะของเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่มีอาณาเขตติดต่อหรือใกล้กับพื้นที่อุทยาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาไฟฟ้า ดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้และผลกระทบที่ประชาชนในพื้นที่จะได้รับจากปัญหาไฟฟ้าในทุกช่องทางที่จะสามารถสื่อสารถึงประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะทางผู้นำชุมชนซึ่งนับว่ามีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้ง่ายที่สุด เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านที่สามารถได้รับข่าวสารจากผู้นำชุมชนโดยตรง

2. ควรมีการปฏิบัติตามมาตรการและแนวทางที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าร่วมกันอย่างจริงจังระหว่างภาครัฐกับชุมชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

3. ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของเยาวชนและคนในชุมชน ให้มีความรักและผูกพันกับพื้นที่ป่าในพื้นที่โดยใช้แรงจูงใจจากความรักและเคารพต่อพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์

4. มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจุดไฟเพื่อเผาพื้นที่ป่าโดยเคร่งครัด และมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ทำให้ผิดอย่างชัดเจน

5. การแก้ปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่หน่วยงานของภาครัฐและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ควรมีการประสานงานให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการปฏิบัติอยู่เพิ่มขึ้น เช่น การลาดตระเวนตรวจหาไฟฟ้า การแจ้งเหตุไฟฟ้า เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการที่มีความยากลำบากและมีกำลังคนไม่เพียงพอ ในการดูแลพื้นที่ให้มีความทั่วถึง

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับปัญหาไฟฟ้าและทรัพยากรในพื้นที่รวมทั้งให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ เช่น การสนับสนุนการสร้างฝายซีเมนต์เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่า เป็นต้น และเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังโดยมีการจัดเวรยาม ในช่วงการเกิดวิกฤตปัญหาเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลพื้นที่ป่าอย่างทั่วถึง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนับสนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ศิริ อัคระอัคร. 2543. การควบคุมไฟฟ้าสำหรับประเทศไทย. สำนักควบคุมไฟฟ้า กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ. 229 หน้า.
- สถานีควบคุมไฟฟ้าเชียงใหม่. 2552. รายงานการเกิดไฟฟ้าแยกตำบล ตุลาคม 2547- สิงหาคม 2552.
- สุวิมล ดิรกานันท์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 368 หน้า.
- Yamane, T. 1967. Elementary Sampling Theory. USA: Prentice Hall. 405 p.